

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД

РЕШЕНИЕ № 4

София, 18 април 2006 г.

Конституционният съд в състав:

Председател: Неделчо Беров

Членове: Стефанка Стоянова

Маргарита Златарева

Васил Гоцев

Людмил Нейков

Румен Янков

Живан Белчев

Лазар Груев

Мария Павлова

Емилия Друмева

Владислав Славов

Евгени Танчев

при участието на секретар-протоколита Енита Еникова разгледа в закрито заседание на 18 април 2006 г. конституционно дело № 11/2005 г., докладвано от съдията Евгени Танчев.

Производството е по чл. 149, ал. 1, т. 2 от Конституцията.

Делото е образувано на 07. 12. 2005 г. по инициатива на главния прокурор на Република България. Искане се да бъде обявена за противоконституционна разпоредбата на чл. 132г, ал. 3 от Закона за изпълнение на наказанията /ЗИНУ, създаден с § 85 от Закона за изменение и допълнение на Закона за изпълнение на наказанията, обнародван в ДВ, бр. 62 от 2002 г.

Изложени са аргументи в подкрепа на твърдението, че оспорената разпоредба е в противоречие с чл. 30, ал. 5, изр. второ, с чл. 32, ал. 1 и чл. 34, ал. 1 от Конституцията.

С определение от 19 януари 2006 г. Конституционният съд допусна искането за разглеждане по същество и конституира като заинтересовани страни по делото: Народното събрание, Министерския съвет, министъра на правосъдието, министъра на вътрешните работи, Върховния касационен съд, Националната следствена служба, Омбудсмана, Висшия адвокатски съвет, Българския Хелзинкски комитет и Дружество „Български адвокати за правата на човека“.

В посочения от Конституционния съд срок за представяне на писмени становища, такива постъпиха съответно от министъра на правосъдието, министъра на вътрешните работи, Омбудсмана, Висшия адвокатски съвет, Българския Хелзинкски комитет и Дружество „Български адвокати за правата на човека“.

Министърът на вътрешните работи и министърът на правосъдието поддържат в становищата си, че разпоредбата на чл. 132г, ал. 3 ЗИН е конституционносъобразна и съответства на чл. 30, ал. 5, изр. второ, чл. 32, ал. 1 и чл. 34, ал. 1 от Конституцията и на чл. 8 от Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи /ЕКЗПЧОС/.

Омбудсманът, Висшият адвокатски съвет, Българският Хелзинкски комитет и Дружеството „Български адвокати за правата на човека“ привеждат множество доводи в подкрепа на искането за обявяване на противоконституционност на чл. 132г, ал. 3 ЗИН.

I

Оспорването на конституционността на чл. 132г, ал. 3 ЗИН се основава на твърдението за противоречие с разпоредбите на чл. 34, ал. 1, чл. 32, ал. 1, и чл. 30, ал. 5 на Конституцията.

За да се произнесе върху съответствието на уредения в чл. 132г, ал.3 ЗИН режим на кореспонденцията с конституционните норми, Конституционният съд прие следното:

От гледна точка на своя генезис и поради правната си природа неприкосновеността на кореспонденцията принадлежи към първото

поколение основни права, насочени към защитата на физическия и духовния интегритет на човешката личност и по-специално автономията и частната сфера на индивида. Тази категория права възниква преди останалите поколения права още в процеса на постепенното ограничаване на монархическия абсолютизъм, започнало през Средновековието, утвърждава се от либералния конституционализъм във всички писани конституции и се ползва с изключително висока степен на правна защита както в националните демократични правни системи, а също така и в международните и европейските системи за защита на основните права в това число и в ЕКЗПЧОСГ и създадената от нея съдебна система за защита на основните права.

Възприел световните демократични стандарти в конституционализма, основният закон на Република България от 1991 г. прогласява свободата и тайната на кореспонденцията в самостоятелната разпоредба на чл. 34, ал. 1 от глава Втора, посветена на основните права на гражданите.

II

Относно твърдяната противеоконституционност на чл. 132г, ал. 3 ЗИН със съдържанието на разпоредбата на чл. 34 от Конституцията

В ал. 1 на чл. 34 Конституцията прогласява свободата и тайната на кореспонденцията като основно лично право. Следва да се отбележи, че основният закон на Република България не обявява неприкосновеността на кореспонденцията за абсолютна.

Частната сфера на индивида и публичната сфера на обществото не са абсолютно независими, а принципът за господството на правото предполага, че държавата чрез правното регулиране следва да защити и балансира всяка индивидуална свобода, която не трябва да се използва против свободата и сигурността на другите граждани и публичните интереси в гражданското общество. Разбира се, необходимостта от баланс

при защитата на свободата на всички правни субекти и сигурността на обществото не обуславя възможността от въвеждане на произволни ограничения на неприкосновеността на кореспонденцията от страна на учредените власти. Ето защо, още във втората алинея на същия конституционен текст учредителната власт формулира цел и установява процедура, когато пределите на свободата на кореспонденцията могат да бъдат стеснявани в условията на нормалното развитие на демократичното общество. Според разпоредбата на чл. 34, ал. 2, единствено когато информацията в кореспонденцията може да осуети разкриване или да доведе до извършване на тежки престъпления и само след като е дадено разрешение от съдебната власт е възможно да бъде разкривана тайната на кореспонденцията. Заслужава да се отбележи, че изключение от това правило Конституцията допуска още при един случай на ограничаване на това основно човешко право, но единствено в условията на конституционната патология, когато извънредните мерки са необходими за запазването на конституционната демокрация. То произтича от обстоятелството, че създателите на Конституцията не са предвидили свободата и тайната на кореспонденцията сред основните права, които при никакви условия не биха могли да бъдат дерогирани(чл. 57, ал. 3). *Per argumentum a contrario* при обявяване на война или друго извънредно положение със закон може временно да бъде ограничено упражняването на правото по чл. 34, ал. 1 от Конституцията.

Разбирането, че свободата на кореспонденцията не би могла да бъде абсолютно право, е отразено в решение № 1 от 10.02. 1998 г. по к.д. 17/1997 г. на Конституционния съд.

Съответства ли проверката на съдържанието на кореспонденцията на обвиняемия и подсъдимия с мярка за неотклонение от страна на администрацията уредена в чл. 132г, ал. 3 ЗИН на разпоредбата на чл. 34, ал. 1 и на допустимите ограничения формулирани в чл. 34, ал. 2 на Конституцията ?

Конституцията изрично и изчерпателно предвижда кумулативното наличие на две изисквания, при които е възможно да се ограничава свободата и неприкосновеността на кореспонденцията. Всяко изключение, при което съдържанието на кореспонденцията става достояние на други лица освен адресатите, за които посланието е предназначено, следва да се извършва с разрешение на съдебната власт. В този смисъл е и решение № 7 от 16.12.2004 г. по к.д. № 6/2004 г., в което се отбелязва, че при задържането и изземването на кореспонденция (чл. 139 от Наказателно-процесуалния кодекс) органът на досъдебното производство задължително следва да получи разрешение на съдия или в неотложни случаи неговото одобрение в рамките на 24 часа. Предвиденият съдебен контрол гарантира основните права на гражданите прогласени от Конституцията. На второ място, ограничението на неприкосновеността на кореспонденцията не е и не може да бъде безусловно, а както предвижда чл. 34, ал. 2 на Конституцията, само за разкриване или предотвратяване на тежки престъпления.

Кореспонденцията на лицата с мярка за неотклонение задържане под стража в зависимост от адресатите, към които е насочена, е от няколко вида. По силата на чл. 128 ЗИН към кореспонденцията на обвиняемите с мярка за неотклонение задържане под стража намира приложение чл. 37, ал. 2 ЗИН, според който писмата от изтърпяващите наказание лишаване от свобода до държавните органи не подлежат на проверка.

Конституционният съд не споделя становището, че със забраната за администрацията да проверява съдържанието на част от кореспонденцията, адресирана до Народното събрание, Президента на Република България, Министерския съвет, Министерството на правосъдието, Министерството на вътрешните работи, прокуратурата, съда, следствието и органите по правата на човека към ООН и към Съвета на Европа, ЗИН е създал достатъчна и надеждна гаранция за неприкосновеността на кореспонденцията.

От обстоятелството, че писмата до държавните органи не подлежат на проверка, не следва да възприемем като необорима презумпция, че кореспонденцията, насочена към всички останали адресати по своето съдържание задължително е насочена към подготвяне и извършване на тежко престъпление или е предназначена да осуети разкриването на вече извършени престъпления.

Съответствието на разпоредбата в чл. 132г, ал. 3 ЗИН с Конституцията според законодателя е основано върху две предположения:

1. че с постановяването на мярката за неотклонение се предполага даване на разрешение от съдебната власт за проверяване на кореспонденцията;

2. че всяка кореспонденция съдържа информация, с която ще се извърши или ще се предотврати разкриване на тежко престъпление.

Разпоредбата на чл. 132г, ал. 3 ЗИН не предвижда при постановяване на мярката задържане под стража мълчаливо даване на съдебно разрешение за проверка на кореспонденцията. Актът на съдебната власт, с който се взема мярката за неотклонение, засяга личната свобода, а не неприкосновеността на кореспонденцията. За да бъде нормата конституционносъобразна, законът би трябвало да предвиди изрично, че съдебното разрешение за разкриване тайната на кореспонденцията следва да бъде дадено при постановяване на мярката задържане под стража или по-късно, когато тя е вече наложена. Съдебната власт като отчита конкретната личност и обстоятелствата във всеки отделен случай, преценява доколко чрез кореспонденцията на обвиняемия или подсъдимия би могло да се извърши или да се предотврати разкриване на тежко престъпление и разрешава разкриване на тайната на кореспонденцията.

Не могат да бъдат приети като убедителни и аргументите, че чрез писма могат да се доставят наркотични или други вещества, които биха могли да способстват за извършване или да предотвратят разкриване на тежко престъпление. При съвременното технологично

развитие съществуват адекватни технически средства и възможности за проверка, чрез които би могло да се предотврати внасяне на наркотични вещества, без да е необходимо отваряне на писмата на задържаните под стража без разрешение от страна на съдебната власт и като претекст за разкриване на информацията в кореспонденцията.

III

Относно твърдяната противоконституционност на чл. 132г, ал. 3. ЗИН с чл. 32, ал.1 от Конституцията

Конституционният съд не намира несъответствие на чл.132г, ал. 3 ЗИН с чл. 32, ал. 1 от Конституцията. Неприкосновеността на личния живот е провъзгласена в първата алинея на чл. 30 от Конституцията. Това право е значително по-широко по своя обем отколкото тайната на кореспонденцията. За разлика от ЕКЗПЧОС, която провъзгласява неприкосновеността на личния живот и кореспонденцията в чл. 8, Българската конституция формулира защитата на тези основни човешки права в самостоятелни текстове. Наистина в социално-философски план свободата има интегрален характер и нарушението на всяко от основните права на една личност или група лица засяга макар и косвено и останалите права на същите правни субекти. В конституционно правен аспект след като неприкосновеността на личния живот и на кореспонденцията са предмет на самостоятелно уреждане, то съотнесимостта на чл. 132г., ал. 3 ЗИН следва да се анализира от гледна точка на съответния конституционен текст, а не например и с политическите права, каквото е правото на мнение по чл. 39, ал. 1 на Конституцията или пък със свободната стопанска инициатива по чл. 19 от Конституцията, доколкото неприкосновеността на кореспонденцията би могла да окаже влияние и върху тях.

IV

Относно твърдината противоконституционност на чл. 132г, ал. 3 ЗИН с чл. 30, ал. 5 от Конституцията

Атакуваната разпоредба на чл. 132г, ал. 3 ЗИН е в противоречие и с чл. 30, ал. 5 от Конституцията, която предвижда че тайната на съобщенията между защитника и защитавания е неприкосновена. Съдържанието на конституционната норма не се ограничава до комуникацията между адвоката и обвиняемия по време на техните срещи, а се отнася до всички форми на размяна на информацията между тях. Ето защо Конституционният съд не би могъл да сподели изразеното становище от министъра на правосъдието, че проверката на кореспонденцията не нарушава връзката между обвиняемия или подсъдимия, спрямо когото е взета мярка за неотклонение задържане под стража, доколкото по време на срещите помежду им те имат право да предават или да получават писмени материали, които не се проверяват. Обстоятелството, че по време на срещи между адвоката и обвиняемия администрацията не извършва проверка на писмените материали обхваща само част от случаите, когато биха били възможни нарушения на неприкосновеността на кореспонденцията и по този начин не създава гаранция срещу всички възможни нарушения.

В този смисъл е и практиката на Европейския съд по правата на човека /ЕСПЧ/ като в делото Кембъл изрично се отбелязва, че поради привилегирования характер на тази кореспонденция отварянето на писмо до или от адвоката би могло да се извърши само след съществуването на основателна причина за незаконно съдържание на писмото. (Campbell v. the UK, 25.03.1992)

Конституционният съд намира, че разпоредбата на чл. 132г , ал. 3 ЗИН противоречи на чл. 30, ал. 5 от Конституцията. В случая се проявява частично несъответствие между изискванията на ЗИН и Конституцията, доколкото тайната на кореспонденцията извън срещите между адвокат и

обвиняем не е гарантирана, както това предвижда Конституцията в чл. 30, ал. 5, изречение второ.

. * *

В становищата на почти всички страни по настоящото дело аргументацията за или против конституционността на чл.132г, ал. 3 ЗИН се основава и върху дословно възпроизвеждане или тълкуване на чл. 8 от ЕКПЧОС както и на съответната юриспруденция на ЕСПЧ.

Въпреки, че няма искане по чл. 149, ал. 1, т. 4 от Конституцията, Конституционният съд намира за необходимо да изясни съотношението между чл. 132г, ал. 3 ЗИН, чл. 8 ЕКПЧОС и чл. 34 от Конституцията.

Текстът на чл. 8 ЕКПЧОС и юриспруденцията на ЕСПЧ не третира тайната и неприкосновеността на кореспонденцията като абсолютно право.

Показателно е, че свободата на личния и семейния живот, жилището и тайната на кореспонденцията не са сред неотменимите права, изброени в чл. 15, т. 2 ЕКЗПЧОС.

Наред с това, според чл. 8, ал. 2 на ЕКЗПЧОС намесата от страна на държавните органи в сферата на свободата на кореспонденцията е оправдана при наличието на две кумулативни предпоставки:

- да е предвидена в закон (френската версия на Конвенцията изрично въвежда необходимостта от законодателна уредба на ограниченията на свободата на кореспонденцията.) и

-да е необходима в демократичното общество, в интерес на националната или обществената сигурност, икономическото благосъстояние на страната; за предотвратяване на безредици и престъпления;

за защита на здравето и морала или,

за защита правата и свободите на другите.

С приемането на чл. 132г, ал. 3 ЗИН, българският законодател е отговорил на изискването на ЕКЗПЧОС ограничението на

неприкосновеността на кореспонденцията да е предвидено в закон. Това, обаче, е необходимо, но не и само по себе си достатъчно условие, оправдаващо проверката и контрола на кореспонденцията на задържаните без санкция от съдебните власти. Практиката на ЕСПЧ по чл. 8 от ЕКЗПЧОС винаги е била насочена срещу дискрецията на държавните органи, когато ограничаването на тайната на кореспонденцията не е било оправдано от гледна точка на изрично посочените основания, а именно гарантиране на националната или обществената сигурност и икономическото благосъстояние на страната, за предотвратяване на безредици и престъпления, за защита на здравето и морала или за защита правата и свободите на другите. Наред с това ЕСПЧ не е приемал като оправдани от чл. 8 на ЕКЗПЧОС законови разпоредби, които автоматично (*ex lege*) са давали възможност за проверка на кореспонденцията без разрешение от страна на съдебната власт. (*Campbell v. the UK*, 25.03.1992; *Petra v. Romania*, 23.09.1998; *Calogero Diana v. Italy*, 15.11.1996).

Разпоредбата на чл. 34 от Българската конституция не противоречи на чл. 8 от ЕКЗПЧОС, а създава по-големи гаранции за неприкосновеността на кореспонденцията.

Конституционният съд констатира, че Българската конституция създава по-благоприятен режим за защита на свободата на кореспонденцията като посвещава отделна разпоредба за разлика от чл. 8, ал. 1 ЕКЗПЧОС, която я прогласява заедно с неприкосновеността на личния, семейния живот и жилището. Същевременно основният закон на Република България създава и по-надеждни гаранции срещу нарушаването на тайната на кореспонденцията като установява по-рестриктивен режим относно възможните основания и процедури за ограничение на правото. Това разминаване между Конвенцията и Конституцията не следва да бъде интерпретирано като несъответствие помежду им в сферата на неприкосновеността на кореспонденцията, а като създаване на по-благоприятен режим за защита на основното право.

Известно е, че изискванията на Конвенцията при провъзгласяване на правата следва да бъдат приемани като минимален предел при националната конституционна уредба и законова защита на основните права. Следователно, предвидените като допустими ограничения на правата в ЕКПЧОС следва да бъдат зачитани като максимални предели на ограничението на правата от учредителната и законодателната власт в националната държава. В този смисъл изискванията на наднационалното конституционно регулиране са приложени и съответстват на нормите на националните конституции, когато създават по-благоприятен режим за защита на основните права.

Конституционният съд счита, че за да бъде в съответствие с Конституцията разкриването на тайната на кореспонденцията трябва напълно да отговаря на изискванията за ограничаване на правото предвидени в чл. 34, ал. 2 на основния закон на Република България.

По изложените съображения и на основание чл. 149, ал. 1, т. 2 от Конституцията, Конституционният съд

РЕШИ

Обявява за противоконституционна разпоредбата на чл. 132г, ал. 3 от Закона за изпълнение на наказанията, създаден с § 85 от Закона за изменение и допълнение на Закона за изпълнение на наказанията, обнародван в ДВ, бр. 62 от 2002 г.

Председател:

Неделчо ~~В~~еронов